

BEZPEČNOST PRÁCE A PRACOVNÍ ÚRAZY U CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICE

OCCUPATIONAL SAFETY AND OCCUPATIONAL INJURIES OF FOREIGNERS IN THE CZECH REPUBLIC

Iva Brabcová¹, Veronika Záleská², Jana Horská³

¹Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra ošetřovatelství a porodní asistence

²Koníček, o. s., České Budějovice

³Soukromá vyšší odborná škola sociální, o. p. s., v Jihlavě a Centrum multikulturního vzdělávání, o. s., v Jihlavě

Summary

The article acquaints the reader with research examination focused on the analysis of occupational injuries of foreigners in the Czech Republic in 2008 and 2009 in terms of their citizenship, branch and type of employment. The target of the analysis was determination of reasons for occupational injuries in foreigners over the period of interest. The research was implemented by a qualitative method with the use of the contents analysis of internal materials of the State Office of the Work Inspection. The data from the State Office of the Work Inspection were effective by 19. 3. 2010. They covered the whole territory of the Czech Republic. The analysis dealt with foreigners, including "other" citizenships and also including non-specified citizenship. In 2008, the State Office of Work Inspection recorded 1605 occupational injuries in foreigners, which accounted for 0.37% of the total number of foreigners having legal stay in the Czech Republic territory. In 2009, 925 occupational injuries were reported to the State Office of Work Inspection, which corresponded to 0.21% of the total number of foreigners having legal stay in the Czech Republic territory. In the period of interest, there was a moderate decrease in occupational injuries of foreigners. The most frequently involved minorities were citizens from Slovakia, Ukraine and Poland. In 2008 and 2009, most injuries were recorded in the production of metallic structures and metallic products, in the production of motor vehicles and machines and in the plant and animal production. Most injuries were recorded in the following professions: craftsmen, qualified mechanical workers, operation of stationary equipment, assembly workers, qualified and non-qualified workers in mines, quarries and building sites. The most frequent causes of injuries were inappropriately or insufficiently evaluated risks, failures in personal prerequisites for the proper working performance, use of dangerous procedures and defective or adverse condition of sources. It is possible to conclude that in the field of employing foreigners, it is necessary to pay the attention to the professional and health capability particularly in foreign employees of employment agencies – it is necessary to provide them with sufficient information on problems of the occupational safety in a comprehensible form.

Key words: occupational safety – foreigners – occupational injuries

Souhrn

Článek seznamuje čtenáře s výzkumným šetřením, jehož cílem bylo analyzovat pracovní úrazy cizinců v České republice v letech 2008 a 2009 ve vazbě na státní příslušnost, odvětví ekonomiky

a typu zaměstnání. Cílem analýzy bylo určit příčiny pracovních úrazů u cizinců ve sledovaném období. Výzkum byl realizován kvalitativní metodou za použití obsahové analýzy interních materiálů Státního úřadu inspekce práce. Údaje Státního úřadu inspekce práce byly platné ke dni 19. 3. 2010. Teritoriálně pokrývaly celé území České republiky. Do analýzy byli zahrnuti cizinci včetně „jiné“ státní příslušnosti a včetně nespecifikované státní příslušnosti. V roce 2008 bylo Státním úřadem inspekce práce evidováno 1 605 pracovních úrazů u cizinců, což činí 0,37 % z celkového počtu cizinců s povolením pobytu na území České republiky. V roce 2009 bylo nahlášeno Státnímu úřadu inspekce práce 925 pracovních úrazů u cizinců, což je 0,21 % z celkového počtu cizinců s povolením pobytu na území České republiky. Ve sledovaném období byl zaznamenán mírný pokles pracovních úrazů u cizinců. Nejčastěji postiženou minoritou byli občané Slovenska, Ukrajiny a Polska. Nejvíce pracovních úrazů cizinců v letech 2008 a 2009 bylo evidováno ve výrobě kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, ve výrobě motorových vozidel, ve výrobě strojů a v rostlinné a živočišné výrobě. Nejvíce evidovaných úrazů bylo v těchto profesích: řemeslníci, kvalifikovaní strojírenští dělníci, obsluha stacionárních zařízení, montážní dělníci, pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v dolech, lomech a na staveništích. Nejčastější příčinou úrazů bylo špatné nebo nedostatečně odhadnuté riziko, nedostatky osobních předpokladů k řádnému pracovnímu výkonu, používání nebezpečných postupů a vadný nebo nepříznivý stav zdroje. Závěrem lze říci, že v oblasti zaměstnávání cizinců je třeba se zaměřit na odbornou a zdravotní způsobilost především zahraničních zaměstnanců agentur práce – poskytnout jim dostatečné informace v problematice bezpečnosti práce pro ně srozumitelnou formou.

Klíčová slova: bezpečnost práce – cizinci – pracovní úrazy

ÚVOD

Požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví při práci jsou zakotveny v řadě mezinárodních a národních právních dokumentů. Národním strategickým dokumentem v oblasti bezpečnosti práce je „Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci České republiky“. Tento dokument je v souladu s usnesením Rady Evropské unie z 25. června 2007 zahrnující „Zlepšení kvality a produktivity práce: strategie Společenství v oblasti zdraví a bezpečnosti při práci na období let 2007–2012“. Právo na uspokojivé pracovní podmínky je stanoveno v Ústavě České republiky. Mezi další právní předpisy, které řeší danou problematiku, patří zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, nebo nařízení vlády č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čisticích a dezinfekčních

prostředků, ve znění pozdějších předpisů (zdroje 6, 10, 12).

Nedodržování zásad bezpečnosti práce může zvyšovat pravděpodobnost výskytu pracovních úrazů. Především cizinci, kteří přijíždějí do České republiky ze zemí mimo Evropskou unii, často vykonávají fyzicky náročné práce. Z důvodu jazykové bariéry mohou být ohroženi vyšším rizikem pracovních úrazů. Proto hlavním záměrem výzkumného šetření bylo provést analýzu pracovních úrazů u cizinců v letech 2008 a 2009 na území České republiky v závislosti na státní příslušnosti, typ zaměstnání a odvětví ekonomiky. Výzkumné šetření bylo realizováno v rámci projektu COST/Zdraví: Zdravotně sociální situace imigrantů a azylantů v České republice.

CÍL

Hlavním záměrem výzkumného šetření bylo zmapovat výskyt pracovních úrazů cizinců pobývajících na území České republiky v letech 2008 a 2009. Na základě předmětu šetření byly stanoveny tyto dílčí cíle:

1. Zjistit počet evidovaných pracovních úrazů cizinců v České republice v letech 2008 a 2009 v závislosti na národnosti, profesi cizinců a odvětví ekonomiky.
2. Zjistit nejčastější příčiny pracovních úrazů u cizinců pobývajících v České republice v roce 2008 a 2009.

METODIKA A MATERIÁL

Předmětem výzkumu byla analýza pracovních úrazů (podléhající ohlašovací povinnosti inspektorátu bezpečnosti práce) u cizinců pobývajících na území České republiky v letech 2008 a 2009. Výzkum byl realizován *kvalitativní metodou* za použití obsahové analýzy interních materiálů Státního úřadu inspekce práce (zdroj 3).

Údaje Státního úřadu inspekce práce byly platné ke dni 19. 3. 2010. Teritoriálně pokrývaly celé území České republiky. Do analýzy byli zahrnuti cizinci včetně „jiné“ státní příslušnosti a včetně nespecifikované státní příslušnosti. Základem analýzy byl rok úrazu bez ohledu na rok sepsání úrazu.

Charakteristika souboru

Objektem výzkumu byli legálně usazení cizinci, kteří žili na území České republiky v letech 2008 a 2009. *Základní soubor 1:* k 31. 12. 2008 mělo na území České republiky povolení k pobytu 438 301 cizinců (4,2 % populace ČR), z toho trvalý pobyt mělo uděleno 172 927 cizinců (39 % všech migrantů) a ostatní typ pobytu 265 374 cizinců (61 % všech migrantů). Nejpočetnější národnostní komunitu tvořili Ukrajinci (131 965, 30 %), Slováci (76 034, 17 %), Vietnamci (60 255, 14 %), Rusové (27 084, 6 %) a Poláci (21 710, 5 %) (zdroj 1).

Základní soubor 2: k 31. 12. 2009 mělo na území České republiky povolení k pobytu 433 305 cizinců (4,1 % populace ČR), z toho trvalý pobyt mělo uděleno 181 161 cizinců (42 % všech migrantů) a ostatní typ pobytu 252 144 cizinců (58 % všech migrantů). Nejpočetnější minoritou byli Ukrajinci (131 977, 30,5 %), Slováci (73 446, 17 %), Vietnamci (61 126, 14 %), Rusové (30 395, 7 %) a Poláci (19 273, 4 %) (zdroj 3).

VÝSLEDKY

Tabulka 1 Počet pracovních úrazů u cizinců v ČR ve vazbě na státní příslušnost (2008 a 2009)

Druh úrazu	Počet úrazů za rok 2008				Počet úrazů za rok 2009			
	ostatní	smrtelný	závažný	celkem	ostatní	smrtelný	závažný	celkem
Státní příslušnost								
Běloruská	4	0	0	4	10	0	0	10
Bulharská	52	1	4	57	37	2	0	39
Jiná	267	3	7	277	117	1	6	124
Moldavská	29	2	1	32	15	1	0	16
Mongolská	-	-	-	-	18	0	0	18
Německá	4	0	0	4	2	0	1	3
Nespecifikováno	19	0	0	19	3	0	0	3
Polská	258	1	7	266	118	1	4	123
Ruská	16	0	0	16	9	0	0	9
Slovenská	625	9	36	670	373	6	33	412
Ukrajinská	238	8	13	259	154	6	8	168
Celkem	1 513	24	68	1 605	856	17	52	925

Zdroj: Státní úřad inspekce práce (3)

V roce 2008 bylo Státním úřadem inspekce práce evidováno 1 605 pracovních úrazů u cizinců; 68 úrazů mělo závažné a 24 smrtelné následky. Nejvíce pracovních úrazů bylo zaznamenáno u slovenské (670), polské (266) a ukrajinské (259) minority. V roce 2009 bylo

nahlášeno 925 pracovních úrazů u cizinců; 52 mělo závažné a 17 smrtelné následky. Nejvíce pracovních úrazů bylo vedeno u slovenské (412), ukrajinské (168) a polské (123) minority.

Tabulka 2 Příčiny pracovních úrazů u cizinců v ČR (2008 a 2009)

Druh úrazu	Počet úrazů za rok 2008				Počet úrazů za rok 2009			
	ostatní	smrtelný	závažný	celkem	ostatní	smrtelný	závažný	celkem
Příčina úrazu								
Chybějící nebo nedosta- tečná ochranná zařízení	3	7	5	15	0	1	5	6
Nedostatky osobních předpokladů k řádnému pracovnímu výkonu	163	0	3	166	86	0	2	88
Neobeznámenost s podmínkami BOZP	0	0	0	0	0	1	1	2
Nepoužívání předepsa- ných OOPP	2	0	1	3	2	0	2	4
Nepříznivý stav praco- viště	3	0	1	4	7	1	0	8
Nesprávná organizace práce	0	1	3	4	15	3	0	18
Ohrožení jinými osobami	6	0	3	9	21	0	4	25
Ohrožení zvířaty a přírodními živly	29	0	0	29	28	0	1	29
Používání nebezpečných postupů	42	7	10	59	9	4	12	25
Špatně nebo nedostateč- ně odhadnuté riziko	1 238	8	33	1 279	659	2	20	681
Vadný nebo nepříznivý stav zdroje	21	1	7	29	28	5	4	37
Ostatní	6	0	2	8	1	0	1	2
Celkem	1 513	24	68	1 605	856	17	52	925

Zdroj: Státní úřad inspekce práce (3)

Z celkového počtu 1 605 pracovních úrazů u cizinců v roce 2008 bylo nejčastější příčinou úrazů špatné nebo nedostatečně odhadnuté riziko (1 279), nedostatky osobních předpokladů k řádnému pracovnímu výkonu (166) a používání nebezpečných postupů (59). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2008 byl z důvodu špatného nebo nedostateč-

ného odhadnutí rizika (8), používání nebezpečných postupů (7) a z důvodu nedostatečného používání ochranných zařízení (7).

Z celkového počtu 925 pracovních úrazů u cizinců v roce 2009 bylo nejčastější příčinou špatné nebo nedostatečně odhadnuté riziko (681), nedostatky osobních předpokladů k řádnému pracovnímu výkonu (88) a vadný

nebo nepříznivý stav zdroje (37). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2009 byl z důvodu vadného nebo nepříznivého zdroje (5), používání nebezpečných postupů (4) a z důvodu nesprávné organizace práce (3).

Tabulka 3 Počet pracovních úrazů u cizinců v ČR ve vazbě na odvětví zaměstnavatele (2008 a 2009)

Druh úrazu	Počet úrazů za rok 2008				Počet úrazů za rok 2009			
	ostatní	smrtelný	závažný	celkem	ostatní	smrtelný	závažný	celkem
Odvětví zaměstnavatele								
Činnosti související se zaměstnáním	184	2	4	190	42	0	0	42
Inženýrské stavitelství	48	1	2	51	28	2	6	36
Maloobchod kromě motorových vozidel	58	1	0	59	50	0	2	52
Rostlinná a živočišná výroba	63	1	2	66	60	0	2	62
Specializované stavební činnosti	34	7	6	47	16	3	7	26
Výroba elektrických zařízení	55	0	0	55	29	0	0	29
Výroba kovových konstrukcí a kovářských výrobků	128	0	6	134	59	0	3	62
Výroba motorových vozidel	127	0	1	128	74	1	0	75
Výroba potravinářských výrobků	62	0	0	62	57	1	3	61
Výroba pryžových a plastových výrobků	60	0	0	60	32	0	0	32
Výroba strojů	95	0	3	98	39	0	2	41
Výroba kovů, hutní zpracování kovů, slévárství	77	1	1	79	33	1	0	34
Výstavba budov	55	3	12	70	34	4	8	46
Zpracování dřeva	29	0	1	30	16	0	1	17
Ostatní	438	8	29	476	287	5	18	350
Celkem	1 513	24	68	1 605	856	17	52	925

Zdroj: Státní úřad inspekce práce (přehled 15 nejčastějších odvětví) (3)

Z celkového počtu 1 605 pracovních úrazů u cizinců v roce 2008 bylo nejvíce úrazů zaznamenáno ve výrobě kovových konstrukcí a kovářských výrobků (134), ve výrobě motorových vozidel (128) a ve výrobě strojů (98). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2008 byl zaznamenán v oblasti specializovaných stavebních činností (7) a ve výstavbě budov (3).

Z celkového počtu 925 pracovních úrazů u cizinců v roce 2009 bylo nejvíce úrazů zaznamenáno ve výrobě motorových vozidel (75), ve výrobě kovových konstrukcí a kovářských výrobků (62) a v rostlinné a živočišné výrobě (62). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2009 byl zaznamenán v oblasti výstavby budov (4) a v oblasti specializovaných stavebních činností (3).

Tabulka 4 Počet pracovních úrazů u cizinců v ČR ve vazbě na profesi postiženého
(za rok 2008 a 2009)

Druh úrazu	Počet úrazů za rok 2008				Počet úrazů za rok 2009			
	ostatní	smrtelný	závažný	celkem	ostatní	smrtelný	závažný	celkem
Profese postiženého								
Kvalifikovaní dělníci ve stavebnictví	89	7	13	109	61	3	18	82
Kvalifikovaní dělníci v zemědělství	49	0	0	49	50	0	1	51
Kvalifikovaní strojírenští dělníci	241	1	10	252	102	2	6	110
Obsluha průmyslových zařízení	50	0	1	51	25	0	1	26
Obsluha stacionárních zařízení a montážní dělníci	127	2	2	131	104	0	1	105
Obsluha strojů a zařízení	71	0	0	71	20	0	0	20
Ostatní kvalifikovaní zpracovatelé a výrobci	93	0	1	94	61	1	1	63
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	37	1	2	40	16	0	3	19
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v dolech, stavebnictví	207	10	16	233	86	7	10	103
Řemeslníci	329	1	13	343	154	1	7	162
Řidiči a obsluha pojízdných strojních zařízení	53	1	4	58	37	1	0	38
Ostatní	167	1	6	174	140	2	4	146
Celkem	1 513	24	68	1 605	856	17	52	925

Zdroj: Státní úřad inspekce práce (přehled 12 nejčastějších profesí) (3)

Z celkového počtu 1 605 pracovních úrazů u cizinců v roce 2008 jich bylo nejvíce evidováno v těchto profesích: řemeslníci (343), kvalifikovaní strojírenští dělníci (252) a pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v dolech a stavebnictví (233). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2008 byl zaznamenán v profesi pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v dolech a stavebnictví (10) a kvalifikovaní dělníci ve stavebnictví (7).

Z celkového počtu 925 pracovních úrazů u cizinců v roce 2009 jich bylo nejvíce evidováno v těchto profesích: řemeslníci (162), kva-

lifikovaní strojírenští dělníci (110) a obsluha stacionárních zařízení a montážní dělníci (105). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2009 byl zaznamenán v profesi pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v dolech a stavebnictví (7) a kvalifikovaní dělníci ve stavebnictví (3).

DISKUSE

Pracovní podmínky ovlivňují zdravotní stav zaměstnance po stránce fyzické, psychické, sociální i ekonomické. Nepříznivé pracovní podmínky mohou zvyšovat riziko pracovních

úrazů, nemocí z povolání a nemocí souvisejících s prací. K 31. 12. 2009 mělo na území České republiky povolení k pobytu 433 305 cizinců. Cizinci, kteří přijíždějí do České republiky především ze zemí mimo Evropskou unii, často vykonávají práce fyzicky vysoce náročné. Tato skutečnost spolu s jazykovou bariérou může zvyšovat pravděpodobnost pracovního úrazu. Hlavním cílem výzkumného šetření bylo analyzovat pracovní úrazy (podléhající ohlašovací povinnosti inspektorátu bezpečnosti práce) cizinců v České republice v letech 2008–09 pomocí sekundární analýzy interních dokumentů Státního úřadu inspekce práce (zdroj 3).

Dle nařízení vlády č. 494/2001 Sb., kterým se stanoví způsob evidence, hlášení a zasílání záznamu o úrazu, vzor záznamu o úrazu a okruh orgánů a institucí, kterým se ohlašuje pracovní úraz a zasílá záznam o úrazu, ve znění pozdějších předpisů, zaměstnavatel má povinnost ohlásit pracovní úraz bez zbytečného odkladu státnímu zástupci nebo policii, pokud okolnosti úrazu nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, odborovému orgánu, pojišťovně, u které je zaměstnavatel pojištěn na odpovědnost za škodu při pracovním úrazu, pokud jde o smrtelný úraz příslušné zdravotní pojišťovně, popřípadě zaměstnanci, který zaměstnance k práci u něho vyslal. Bez zbytečného odkladu zaměstnavatel ohlásí pracovní úraz příslušnému inspektorátu bezpečnosti práce, došlo-li k úrazu na pracovišti, stavbách a dalších činnostech, které podléhají jeho doзору dle zákona č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, ve znění pozdějších předpisů, nebo příslušnému obvodnímu báňskému úřadu dle zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění zákona č. 542/1991 Sb. a zákona č. 315/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů (zdroje 5, 9).

V roce 2008 bylo Státním úřadem inspekce práce evidováno 1 605 pracovních úrazů u cizinců, což činí 0,37 % z celkového počtu cizinců s povolením pobytu na území České republiky; 68 úrazů mělo závažné (4,2 %) a 24 smrtelné následky (1,4 %). Nejvíce pracovních úrazů bylo zaznamenáno u slovenské (670, 42 %), polské (266, 16,5 %) a ukrajinské (259, 16 %) národnosti.

V roce 2009 bylo nahlášeno Státnímu úřadu inspekce práce 925 pracovních úrazů u cizinců, což je 0,21 % z celkového počtu cizinců s povolením pobytu na území České republiky; 52 mělo závažné (5,6 %) a 17 smrtelné následky (1,8 %). Nejvíce pracovních úrazů bylo vedeno u slovenské (412, 44,5 %), ukrajinské (168, 18 %) a polské (123, 13 %) minority (tab. 1).

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že v letech 2008 a 2009 byl zaznamenán mírný pokles pracovních úrazů u cizinců v České republice. Zároveň došlo k mírnému nárůstu úrazů se smrtelnými následky. Nejvíce pracovních úrazů bylo evidováno u občanů Slovenska, Ukrajiny a Polska.

Přestože mezi hlavní povinnosti zaměstnavatele patří sledovat, vyhodnocovat a snižovat pracovní rizika, zajistit odbornou popřípadě zdravotní způsobilost zaměstnanců k výkonu povolání a zprostředkovat zaměstnancům dostatečné a přiměřené informace a pokyny o bezpečnosti a ochraně zdraví (dále jen BOZP), bylo v letech 2008 a 2009 nejčastější příčinou pracovních úrazů u cizinců podcenění pracovního rizika a nedostatečná odborná způsobilost k pracovnímu výkonu. Z celkového počtu 1 605 pracovních úrazů u cizinců v roce 2008 bylo nejčastější příčinou pracovního úrazu špatné nebo nedostatečně odhadnuté riziko (1 279, 80 %), nedostatky osobních předpokladů k řádnému pracovnímu výkonu (166, 10 %). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2008 byl z důvodu špatného nebo nedostatečného odhadnutí rizika (8 úrazů) a používáním nebezpečných postupů (7 úrazů). Z celkového počtu 925 pracovních úrazů u cizinců v roce 2009 bylo nejčastější příčinou špatné nebo nedostatečně odhadnuté riziko (681, 74 %) a nedostatky osobních předpokladů k řádnému pracovnímu výkonu (88, 9,5 %) (tab. 2).

Dle zákoníku práce zaměstnavatel zajistí školení BOZP při nástupu zaměstnance do práce a dále při změně pracovního zařazení, druhu práce, při zavádění nových postupů, technologií do pracovního procesu. Zaměstnanec tedy i cizinec má právo získat tyto informace jemu srozumitelnou formou, také má právo odmítnout pracovní činnosti, které ho bezprostředně a závažně ohrožují na jeho životě nebo zdraví (zdroj 11).

Při zprostředkování zaměstnání často cizinci využívají služeb agentur práce. Je otázkou, kdo je povinen zajistit školení BOZP, pokud jsou cizinci zaměstnanci agentury práce dočasně přidělení k výkonu práce k jinému zaměstnavateli. Dle § 103 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů, je zaměstnavatel povinen zajistit zaměstnancům agentury práce dočasně přiděleným k výkonu práce k jinému zaměstnavateli dostatečné a přiměřené informace a pokyny o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Zároveň § 309 odstavec 1 stejného zákona stanovuje, že po dobu dočasného přidělení zaměstnance agentury práce k výkonu práce u české firmy, vytváří příznivé pracovní podmínky a zajišťuje bezpečnost a ochranu zdraví při práci organizace, ke které byl zaměstnanec dočasně přidělen (zdroj 11).

Není-li možné rizika odstranit nebo dostatečně omezit, je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnancům osobní ochranné pracovní prostředky, mycí, čisticí a dezinfekční prostředky nebo ochranné nápoje. V roce 2008 bylo u cizinců zaznamenáno sedm smrtelných úrazů z důvodu nedostatečného používání ochranných zařízení.

Dalšími vážnými příčinami pracovních úrazů u cizinců jsou ohrožení jinými osobami (odvedení pozornosti při práci, žerty, hádky a jiná nesprávná a nebezpečná jednání druhých osob) a používání nebezpečných postupů nebo způsobů práce včetně jednání bez oprávnění, proti zákazu nebo prodlévání v ohroženém prostoru.

Ze statistik Státního úřadu práce vyplývá (zdroj 3), že z celkového počtu 1 605 pracovních úrazů u cizinců v roce 2008 bylo nejvíce úrazů zaznamenáno ve výrobě kovových konstrukcí a kovodělných výrobků (134, 12 %), ve výrobě motorových vozidel, přívěsů a návěsů (128, 8 %) a ve výrobě strojů (98, 6 %). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2008 byl zaznamenán v oblasti specializovaných stavebních činností (7 úrazů) a ve výstavbě budov (3 úrazy). Z celkového počtu 925 pracovních úrazů u cizinců v roce 2009 bylo nejvíce úrazů zaznamenáno ve výrobě motorových vozidel, přívěsů a návěsů (75, 8 %), ve výrobě kovových konstrukcí a kovodělných výrobků (62, 6,7 %) a v rostlinné

a živočišné výrobě (62, 6,7 %). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2009 byl zaznamenán v oblasti výstavby budov (4 úrazy) a v oblasti specializovaných stavebních činností (3 úrazy) (tab. 3).

Požadavky na pracoviště a pracovní prostředí na staveništi stanovuje zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy, ve znění pozdějších předpisů. Mezi tyto požadavky patří udržování pořádku a čistoty na staveništi, manipulace, uskladnění, odstranění materiálu, provádění kontroly strojů, technického zařízení, přístrojů, náradí a jiné (zdroj 12). Bližší požadavky na bezpečnost práce v oblasti stavebnictví stanovuje nařízení vlády č. 362/2005 Sb., o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích a nebezpečím pádu z výšky nebo hloubky, ve znění pozdějších předpisů, a nařízení vlády č. 591/2006 Sb., o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích, ve znění pozdějších předpisů. Bylo by určitě zajímavé porovnat dodržování právních předpisů týkajících se BOZP, závodní preventivní péče a hygieny práce u velkých firem a u tzv. „malých zaměstnavatelů“ (zdroje 7, 8).

Z celkového počtu 1 605 pracovních úrazů u cizinců v roce 2008 jich bylo nejvíce evidováno v těchto profesích: řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři, kromě obsluhy strojů a zařízení (343, 21 %), kvalifikovaní kovodělníci a strojírenští dělníci (252, 15,7 %) a pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v dolech a lomech, v průmyslu, stavebnictví, v dopravě a příbuzných oborech (233, 14,5 %). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2008 byl zaznamenán v profesi pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v dolech, lomech, stavebnictví, v průmyslu a dopravě (10 úrazů) a kvalifikovaní dělníci při dobývání surovin, stavební dělníci a dělníci v příbuzných oborech (7 úrazů). Z celkového počtu 925 pracovních úrazů u cizinců v roce 2009 bylo nejvíce úrazů evidováno v těchto profesích: řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři, kromě obsluhy strojů

a zařízení (162, 17,5 %), kvalifikovaní kovo-dělníci a strojírenští dělníci (110, 12 %) a obsluha stacionárních zařízení a montážní dělníci (105, 11 %). Nejvyšší počet smrtelných úrazů u cizinců v roce 2009 byl zaznamenán v profesi pomocní a nekvalifikovaní pracovníci v dolech, lomech, stavebnictví, v průmyslu a dopravě (7 úrazů) a kvalifikovaní dělníci při dobývání surovin, stavební dělníci a dělníci v příbuzných oborech (3 úrazy) (tab. 4). Bylo by zajímavé zmapovat nejen profesní obory, ale i právní formy zaměstnavatelů.

ZÁVĚR

Hlavním záměrem výzkumného šetření bylo analyzovat pracovní úrazy cizinců (podléhající ohlašovací povinnosti inspektorátu bezpečnosti práce) v České republice v letech 2008 a 2009 ve vazbě na státní příslušnost, typ zaměstnání a odvětví ekonomiky. V návaznosti na výzkumné cíle lze stanovit tyto závěry:

1. V letech 2008 a 2009 byl zaznamenán mírný pokles pracovních úrazů u cizinců v České republice. Nejvíce pracovních úrazů bylo evidováno u občanů Slovenska, Ukrajiny a Polska.
2. Nejčastějšími příčinami pracovních úrazů u cizinců ve sledovaném období bylo: špatně nebo nedostatečně odhadnuté riziko, nedostatky osobních předpokladů k řádnému pracovnímu výkonu, používání nebezpečných postupů nebo vadný či nepříznivý stav zdroje.
3. K pracovnímu úrazu cizinců nejčastěji docházelo ve zpracovatelském průmyslu, v živočišné výrobě, výrobě kovových konstrukcí. Ke smrtelným úrazům nejčastěji docházelo ve stavebním odvětví.
4. V nejvyšším riziku pracovních úrazů byli cizinci vykonávající profesi kvalifikovaných nebo nekvalifikovaných dělníků a řemeslníci.

Česká republika má vytvořen základní právní rámec problematiky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, který je v souladu se závazky vyplývajícími z jejího členství v Evropské unii. V oblasti zaměstnávání cizinců je potřeba zdůraznit povinnost zaměstnavatele zajistit zaměstnancům, zejména cizincům

v pracovním poměru na dobu určitou a cizincům agentury práce, dostatečné a přiměřené informace a pokyny o bezpečnosti a ochraně zdraví při pracovních činnostech pro ně srozumitelnou formou. Je otázkou, jakým způsobem tuto povinnost zaměstnavatelé dodržují – jak překonávají jazykovou a sociokulturní bariéru – zda jsou např. seznámeni s metodou interkulturní komunikace, která by měla vést k předcházení nedorozumění (zdroj 2). Dále je nutné se ptát, jestli si zaměstnavatelé zpětně ověřují, že předaným informacím cizinec/cizinka rozuměl/a. U agenturních zaměstnanců a zahraničních pracovníků je často zaměstnavatelem podceňována problematika odborné přípravy na práci a odpovídající zdravotní způsobilosti vzhledem k pracovním rizikům. Dle Národní politiky BOZP „u těchto specifických skupin pracovníků byla vysledována statisticky dvojnásobná četnost pracovních úrazů v prvních měsících zahájení práce oproti ostatním zaměstnancům. Problémovým místem zůstává i rovnocenné zajištění pracovních podmínek agenturních zaměstnanců ve srovnání s kmenovými zaměstnanci uživatele“ (zdroj 4, s. 7).

LITERATURA

1. Cizinci v České republice (Foreigners in The Czech Republic), Praha: Český statistický úřad, 2009, 239 s. ISBN 978-80-250-1993-1.
2. Dvořáková, J.: Interkulturní empatie v sociální práci. In: Sborník z webové konference ZSF JU s názvem: Afilie 2006. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta JU v ČB, 2006. ISBN 978-80-7040-962-6.
3. Interní materiály Státního úřadu inspekce práce.
4. Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci České republiky, [online] [cit. 2010-01-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5598>.
5. Nařízení práce č. 494/2001 Sb., kterým se stanoví způsob evidence, hlášení a zasílání záznamů o úrazu, vzor záznamu o úrazu a okruh orgánů a institucí, kterým se ohlašuje pracovní úraz a zasílá záznam o úrazu, ve znění pozdějších předpisů. Zdroj: ASPI.
6. Nařízení vlády č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků, ve znění pozdějších předpisů.
7. Nařízení vlády č. 362/2005 Sb., o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích a nebezpečím pádu z výšky nebo hloubky, ve znění pozdějších předpisů. Zdroj: ASPI.
8. Nařízení vlády č. 591/2006 Sb., o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při

- práci na staveništích, ve znění pozdějších předpisů. Zdroj: ASPI.
9. Zákon č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, ve znění pozdějších předpisů. Zdroj: ASPI.
 10. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů. Zdroj: ASPI.
 11. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Zdroj: ASPI.
 12. Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy, ve znění pozdějších předpisů. Zdroj: ASPI.

***Iva Brabcová, Veronika Záleská, Jana Horská
brabcova@zsf.jcu.cz***